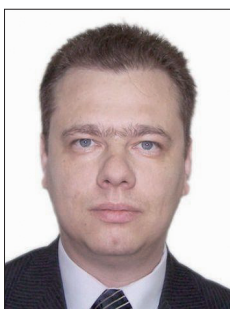

Petru GLAVAN*
petru.glavan@usmf.md

Andrei PĂDURE**
andrei.padure@usmf.md

Anatolii BONDAREV***
anatolii.bondarev@usmf.md

PREJUDECĂȚILE ACTUALILOR ȘI VIITORILOR MEDICI ASOCIATE VIOLENȚEI DOMESTICE

***Adnotare:** Violența domestică reprezintă una dintre cele mai răspândite încălcări ale drepturilor omului la nivel global. Sectorul sănătății joacă un rol crucial în prevenirea violenței domestice prin contribuire la identificarea timpurie a abuzurilor, oferirea tratamentului necesar și referirea victimelor către alte servicii de suport. Prezenta lucrare își propune să exploreze percepțiile în domeniul violenței domestice în rândul actualilor și viitorilor medici din Republica Moldova în vederea evaluării necesităților educaționale ale acestora. Pentru atingerea scopului propus, a fost realizat un studiu observațional bazat pe un sondaj printre mediciniști, rezidenți și medici de la noi din țară.*

Studiul a relevat că profesioniștii din domeniul medical sunt afectați de aceleași stereotipuri ca și alți membri ai societății, fiind necesar să fie instruiți în sfera violenței în familie. În mod special, s-a constatat persistența mai multor mituri legate de violența domestică, precum convingerea că aceasta este un conflict privat care nu necesită intervenția autorităților, că victimele aleg să

* Asistent universitar, Catedra de medicină legală, Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova (ROR:<https://ror.org/03xww6m08>), e-mail: contact@usmf.md; ORCID ID: 0000-0002-9128-3864, email: petru.glavan@usmf.md

** Conferențiar universitar, doctor habilitat în științe medicale, șeful Catedrei de medicină legală, Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova (ROR:<https://ror.org/03xww6m08>), e-mail: contact@usmf.md; ORCID ID: 0000-0003-4249-9172, email: andrei.padure@usmf.md

*** Doctor în științe medicale, asistent universitar, Catedra de medicină legală, Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova (ROR:<https://ror.org/03xww6m08>), e-mail: contact@usmf.md; ORCID ID: 0000-0003-1861-7490, email: anatolii.bondarev@usmf.md

rămână din proprie voință în relații abuzive sau că agresorii își manifestă violența doar în urma consumului de alcool. Aceste percepții greșite pot afecta negativ capacitatea cadrelor medicale de a gestiona în mod eficient cazurile de abuz domestic.

Rezultatele cercetării pot fi utilizate ca propuneri bazate pe dovezi pentru îmbogățirea programelor de formare existente sau pentru conceperea unor noi, cu scopul de a sprijini cadrele medicale în gestionarea corectă a cazurilor de violență domestică.

Cuvinte-cheie: violență în familie, medici, mediciști, prejudecăți, stereotipuri.

THE PRECONCEPTIONS OF CURRENT AND FUTURE DOCTORS RELATED TO DOMESTIC VIOLENCE

Annotation: Domestic violence is one of the most widespread human rights violations in the world. Although domestic violence has been recognized as a social problem for several decades, it remains an underreported and consequently underestimated crime, and its prevalence continues to be of major relevance today. According to global statistics, domestic violence is the most common and widespread form of victimization of women, a fact explained by the persistence of stereotypes and beliefs regarding traditional patriarchal gender roles in families and society.

The health sector plays a crucial role in preventing domestic violence by contributing to the early identification of abuse, providing necessary treatment, and referring victims to other support services.

The paper aims to explore the perceptions in the field of domestic violence among current and future physicians from the Republic of Moldova in order to assess their educational needs. For this purpose, an observational study based on a survey of medical students, residents and doctors was carried out.

The study revealed that medical professionals are affected by the same stereotypes as other members of society and need specific training in the field of domestic violence. In particular, the persistence of several myths related to domestic violence was observed, such as the belief that it is a private conflict that does not require intervention from the authorities, that victims choose to stay in abusive relationships of their own free will, or that perpetrators become violent only under the influence of alcohol. These misconceptions can negatively affect the ability of healthcare professionals to effectively manage cases of domestic abuse.

The study results can be used as evidence-based proposals for enriching existing training programs or designing new ones in order to support healthcare practitioners in the correct management of domestic violence cases.

Keywords: domestic violence, doctors, medical students, preconceptions, stereotypes.

1. INTRODUCERE

Violența domestică este o problemă globală care afectează toate țările lumii, deseori fiind bine camuflată și ascunsă în spatele unor concepții greșite despre rolurile tradiționale ale bărbaților și femeilor în familie și societate¹. Aceasta rămâne în continuare una dintre cele mai grave și larg răspândite infracțiuni cu care se confruntă toate societățile contemporane, lezând drepturile și demnitatea umană a membrilor acestora, cu consecințe grave în plan fizic, emoțional, financiar și social asupra victimelor, familiilor și societății în întregime². Deși violența domestică a fost recunoscută ca o problemă socială de mai

¹ The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence>. (accesat la data de 23.02.2025).

² Glavan P., Pădure A., Bondarev A. Impactul violenței în familie asupra victimelor și comunității. În: Arta Medica,

multe decenii, ea rămâne o infracțiune subraportată și implicit subevaluată, iar amploarea sa continuă să fie de o relevanță majoră și astăzi³. Conform statisticilor globale, violența în familie este cea mai comună și răspândită formă de victimizare a femeilor, fapt explicat de persistența stereotipurilor și convingerilor privind rolurile tradiționale patriarhale de gen în familii și societate⁴. Cu toate acestea, în conformitate cu datele statistice ale Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), la nivel global, aproape o treime dintre femei au fost supuse cel puțin o dată violenței fizice sau sexuale din partea partenerului de viață⁵. Aceeași sursă reflectă că femeile tinere sunt cele mai vulnerabile, deoarece 27% dintre femeile cu vârste cuprinse între 15 și 49 de ani din întreaga lume au fost supuse violenței fizice și/sau sexuale din partea partenerului⁶.

Prevalența violenței domestice diferă de la o țară la alta, fiind determinată de o serie de factori, cum ar fi diferențele culturale, sociale, economice și de altă natură. Potrivit studiului *Bunăstarea și siguranța femeilor* realizat de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) (2019), în Republica Moldova, 73% de femei au fost supuse cel puțin unei forme de violență din partea partenerului intim la un moment dat în viață, indicator ce semnificativ depășește media din Uniunea Europeană. Violența psihologică rămâne în continuare cea mai răspândită formă, afectând 71% dintre femei, în timp ce violenței fizice îi revin 33%⁷.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 constituie un punct de referință crucial în domeniul protecției drepturilor omului. Declarația stabilește principiile fundamentale ale drepturilor și libertăților fundamentale ale tuturor indivizilor, fără nicio distincție de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică, origine socială sau de altă natură, iar printre drepturile recunoscute de aceasta se numără dreptul la viață, libertate și securitate, la egalitate în fața legii, la libertatea de gândire, conștiință și religie, la muncă și la educație, la participare la guvernare, precum și protecția împotriva torturii și tratamentelor inumane sau degradante⁸.

Considerăm că definiția *violență în familie*, în calitate de formă a violenței interpersonale, nu poate fi privită separat de noțiunea de *violență* dată de Organizația Mondială a Sănătății: *folosirea intenționată a forței sau puterii, reală sau sub formă de amenințări, împotriva propriei persoane, împotriva unei alte persoane sau împotriva unui grup sau unei comunități care rezultă sau are o probabilitate ridicată de a rezulta în rănirea, moartea, afectarea psihologică, afectarea dezvoltării sau deprivare*⁹.

2024, 4(93), p. 23-27, ISSN 1810-1852.

³ Pădure A., Glavan P., Bondarev A., Spinei L., Cazacu D. *Cunoștințele și percepțiile medicilor și mediciniștilor cu privire la violența în familie*. Chișinău: 2023 (Print-Caro). 116 p. ISBN 978-9975-180-09-2.

⁴ Zaharia, V., Corețchi-Mocanu, R. *Abordarea în presă a violenței în bază de gen și a violenței împotriva copiilor*. Ghid pentru jurnaliști. [https://www.unicef.org/moldova/media/9841/file/Abordarea în presă a violenței în bază de gen și a violenței împotriva copiilor.pdf](https://www.unicef.org/moldova/media/9841/file/Abordarea%20in%20pres%C3%A2%20a%20violen%C5%A7ei%20in%20baz%C3%A2%20de%20gen%20%C7%82%20a%20violen%C5%A7ei%20%C4%99mpotriva%20copiilor.pdf) (accesat la data de 18.03.2025).

⁵ World Health Organization. *Violence against women prevalence estimates, 2018: global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women*. 2021. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256> (accesat la data de 17.01.2025).

⁶ Ibidem.

⁷ OSCE. *Bunăstarea și siguranța femeilor*. https://www.osce.org/files/f/documents/0a/f/425867_0.pdf (accesat la data de 25.12.2024).

⁸ Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948. Disponibil pe: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, accesat la 13 martie 2025.

⁹ World Health Organization. *Violence against women*. 2024. Disponibil pe: <https://www.who.int/news->

De asemenea, OMS (2013) introduce un nou concept – *violența partenerului intim* – ce presupune *comportamentul unui partener intim care cauzează prejudicii fizice, sexuale sau psihologice, inclusiv acte de agresiune fizică, constrângere sexuală, abuz psihologic și forme de control. Aceasta cuprinde violența cauzată atât de actualul sau fostul soț, cât și de oricare alt partener intim (de ex., concubin)*¹⁰. Acest concept pune accentul pe relația dintre victimă și agresor în calitate de parteneri de viață și nu pe spațiul ce îl împart sau alte relații de rudenie. Același concept (*violența partenerului intim*) este recunoscut și de Organizația Națiunilor Unite, ce îl definește în calitate de un *model de comportament abuziv care este folosit pentru a obține sau a menține puterea și controlul asupra unui partener intim. Abuzul este reprezentat de acțiuni fizice, sexuale, emoționale, economice sau psihologice. Aceasta include orice comportamente care sperie, intimidează, terorizează, manipulează, jignesc, umilesc, blamează sau lezează pe cineva*¹¹. Totodată, ONU consideră violența partenerului intim în calitate de manifestare a violenței domestice și o formă de violență bazată pe gen, care este trăită cu precădere de femei și săvârșită de bărbați. Dat fiind faptul că cele mai multe victime ale violenței domestice sunt femeile, organizațiile internaționale operează și cu alte noțiuni, precum *violența în bază de gen și violența împotriva femeilor*, fiind astfel subliniată violența din partea bărbaților orientată împotriva femeilor ca parte a relațiilor inegale de putere¹².

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul, 2011) reglementează *violența în familie* mult mai larg, înțelegându-se *totalitatea acțiunilor de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima*¹³. Prin urmare, considerăm că noțiunea dată de Convenția de la Istanbul (2011), comparativ cu standardele internaționale amintite supra, include nu doar violența dintre partenerii de viață (actuali și foști), ci și dintre alți membri ai familiei. Convenția de la Istanbul definește, de asemenea, noțiunea de *violență împotriva femeilor*, care este înțeleasă drept o *încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și înseamnă toate acțiunile de violență de gen sau care sunt probabile a rezulta în vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau privarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survine în public sau în viața privată*¹⁴.

În Republica Moldova, violența în familie este definită de Legea specială nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie în calitate de *acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat*

room/fact-sheets/detail/violence-against-women, accesat la 27 februarie 2025.

¹⁰ World Health Organization. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health impacts of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva, 2013.

¹¹ United Nations. Statement on the Elimination of Violence Against Women. Geneva, 1992.

¹² Pădure A., Țurcan-Donțu A. *Violența în familie și în bază de gen (suport de curs)*. Chișinău: Bons Offices, 2022. 179 p.

¹³ The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence>. (accesat la data de 23.02.2025).

¹⁴ Ibidem.

victimei prejudiciu material sau moral¹⁵.

Actele de violență în familie sunt sancționate în funcție de pericolul social al faptei, atât de Codul Contravențional, cât și de Codul Penal al Republicii Moldova. Astfel, din anul 2010 Codul penal a fost completat cu art. 201¹, care pentru prima dată incriminează faptele de violență în familie. Legea penală nu doar stabilește pedepsele pentru actele de violență în familie, ci și definește violența în familie în calitate de *acțiune sau inacțiune intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății*¹⁶. Întru ajustarea Codului Contravențional, acesta a fost completat în anul 2016 cu un articol nou 78¹ ce sancționează maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrității corporale¹⁷.

După cum putem constata, legislația națională definește violența în familie în calitate de un fenomen ce vizează mai mulți membri ai unei familii, dar și prevede forme particulare de violență (spirituală) ce nu se regăsesc expres în standardele internaționale. Analiza evoluției sancționării violenței în familie în legislația din Republica Moldova arată că între 2010 și 2016 actele de violență domestică soldate cu vătămare corporală neînsemnată nu erau sancționate penal, ci doar contravențional, potrivit art. 78 – vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale, fără a se lua în calcul subiectul special – membru de familie¹⁸.

Prezența miturilor și stereotipurilor referitoare la rolurile femeilor și bărbaților în familie și societate reprezintă, în opinia mai multor cercetători, unul dintre factorii aflați la originea violenței domestice^{19,20}. Astfel, J. Peters (2008)²¹, C. Rollero și N. De Piccoli (2020)²², J. C. Fleming și C. A. Franklin (2021)²³ consideră miturile violenței domestice în calitate de *convingeri care sunt în general false, dar susținute pe scară largă și servesc la minimizarea, negarea sau justificarea agresiunii fizice împotriva partenerilor intimi*.

Potrivit Organizației Femeile împotriva Violenței din Europa (WAVE), lipsa unui substrat obiectiv este trăsătura de bază a miturilor legate de violența domestică și rolurile de gen. Acestea oferă o informație eronată cu referire la fenomen și cauzele lui, mode-

¹⁵ Legea Republicii Moldova nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: Monitorul Oficial nr.55-56 din 18.03.2008.

¹⁶ Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. Monitorul Oficial nr.72-74 din 14.04.2009.

¹⁷ Codul Contravențional al Republicii Moldova, nr. 218/2008. În: Monitorul Oficial nr.78-84 din 17.03.2017.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Barili E., Grembi V., Rosso A. Domestic Violence and Gender Stereotypes: Perceptions, Justifications, and Reactions. In: Development Working Papers 474, Centro Studi Luca d'Agliano, University of Milano, 2021.

²⁰ Fleming J. C., Franklin C. A. Predicting Police Endorsement of Myths Surrounding Intimate Partner Violence. În: Journal of Family Violence. 2021, nr. 4 (36), pp. 407-416. ISSN 0885-7482.

²¹ Peters J. Measuring myths about domestic violence: Development and initial validation of the domestic violence myth acceptance scale. În: Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 2008, nr. 1 (16), pp. 1-21.

²² Rollero C., Depiccoli N. Myths about Intimate Partner Violence and Moral Disengagement: An Analysis of Sociocultural Dimensions Sustaining Violence against Women. In: International Journal of Environmental Research and Public Health. 2020, nr. 21 (17).

²³ Fleming J.C., Franklin C.A. Predicting Police Endorsement of Myths Surrounding Intimate Partner Violence. În: Journal of Family Violence. 2021, nr. 4 (36), pp. 407-416. ISSN 0885-7482.

lând percepția și răspunsul societății la cazurile de violență²⁴. Miturile pot provoca daune suplimentare victimelor și pot constitui un obstacol pentru profesioniștii din domeniul sănătății în ceea ce ține de oferirea unei asistențe medicale adecvate²⁵. Prin urmare, este esențial ca profesioniștii din domeniul sănătății să sesizeze diferența dintre mit și realitate, pentru a înțelege starea și nevoile victimei și pentru a menține o atitudine profesională și imparțială, evitând astfel o potențială revictimizare a supraviețuitoarei²⁶.

Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR) (2014) [12] susține că miturile despre violența în familie sunt considerate o expresie a unor stereotipuri de gen, viziuni generalizate sau idei preconcepute despre atributele, caracteristicile și rolurile pe care le are sau ar trebui să le aibă femeile și bărbații în societate²⁷. Convenția privind eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW) subliniază că statele au obligația de a lua măsuri pentru a *modifica modelele sociale și culturale de comportament ale bărbaților și femeilor, în vederea eliminării stereotipurilor și prejudecăților bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unuia dintre sexe*²⁸. În observațiile Finale ale CEDAW pentru Republica Moldova, Comitetul și-a exprimat îngrijorarea privitor la persistența atitudinilor patriarhale și stereotipurilor adânc înrădăcinate, atunci când facem referire la rolurile și responsabilitățile femeilor și bărbaților în familie și în societate²⁹.

Scopul cercetării a constat în evaluarea percepțiilor și atitudinilor individuale ale actualilor și viitorilor medici față de violența în familie și identificarea eventualelor prejudecăți și stereotipuri în ceea ce privește rolurile și responsabilitățile de gen.

2. METODOLOGIE

Cercetarea științifică a fost realizată în cadrul Catedrei de medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”. În scopul atingerii obiectivului propus a fost realizat un *studiu descriptiv*, care conform volumului eșantionului a fost unul *selectiv*. Studiul a fost realizat în anul 2023 și s-a axat pe analiza rezultatelor chestionării studenților medici ai USMF „Nicolae Testemițanu” și medicilor din instituțiile medico-sanitare din Republica Moldova. În calitate de instrument pentru colectarea informațiilor a servit un chestionar confidențial elaborat pe platforma Google Forms, denumit *Chestionarul de evaluare a necesităților de instruire a medicilor și mediciniștilor în domeniul violenței în familie*, ce a inclus o serie de întrebări menite să asigure atingerea obiectivului propus. Unul dintre compartimentele chestionarului a fost conceput pentru a evalua percepțiile și atitudinile personale ale respondenților față de violența în familie, precum și pentru a identifica posibilele

²⁴ Strengthening Health System Responses to Gender based Violence in Eastern Europe and Central Asia a Resource Package. UNFPA and WAVE, 2014. 346 p.

²⁵ OHCHR. Gender stereotypes and stereotyping and women's rights. 2014. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagers/Gender_stereotyping.pdf (accesat la data de 11.02.2025).

²⁶ Glavan P., Pădure A., Bondarev A. Rolul sistemului sănătății în combaterea violenței sexuale din Republica Moldova. În: *Arta Medica*, 2024, 4(93), p. 40-45, ISSN 1810-1852.

²⁷ OHCHR. Gender stereotypes and stereotyping and women's rights. 2014. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagers/Gender_stereotyping.pdf (accesat la data de 11.02.2025).

²⁸ Convention on the elimination of all forms of violence against women for youth. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/CEDAW-for-Youth.pdf>. (accesat la data de 17.01.2025).

²⁹ CEDAW. Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of the Republic of Moldova. 2013.

prejudecăți și stereotipuri legate de acest subiect. Compartimentul include 16 întrebări închise ce vizează modul în care participanții percep fenomenul violenței în familie, inclusiv opinii și experiențe personale. Cele mai multe întrebări au fost incluse în scala Likert, ceea ce a permis evaluarea gradului de acord sau dezacord al participanților cu afirmațiile sau întrebările propuse, precum și a gradului de intensitate a acestor percepții sau atitudini.

Drept colectivitate statistică generală (N) au fost considerați 4 116 studenți medici (date USMF – ianuarie 2023) și 12 214 medici (Anuar statistic „Sănătatea publică în Moldova 2022”). Lotul de cercetare reprezentativ a fost calculat în Programul EpiInfo 7.2.2.6, compartimentul „StatCalc – Sample Size and Power” în baza următorilor parametri: intervalul de încredere pentru 95.0% de semnificație a rezultatelor, totalitatea statistică 16 330 de studenți medici și medici (date USMF – ianuarie 2023, Anuar statistic „Sănătatea publică în Moldova 2022”), probabilitatea de apariție a fenomenului fiind de 50,0%, design-effect - 2 și rata de non-răspuns de 10,0%. Astfel, a fost obținută mărimea lotului ajustat de 825 de respondenți conform criteriilor de includere și de excludere. Respectarea structurii colectivității statistice generale a fost asigurată prin stratificarea eșantionului după statutul profesional al respondenților, în funcție de ponderea acestora. În cadrul colectivității statistice generale calculate, ponderea studenților este de 25,3%, iar a medicilor – 74,7%. Astfel, numărul acestor categorii de respondenți în eșantionul reprezentativ a fost de cel puțin: studenți 209 și medici 616. În cadrul studiului au participat 832 de respondenți medici, mediciniști și medici rezidenți din Republica Moldova.

Lista de abrevieri:

art. - articol

CEDAW – Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor

OHCHR – Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului

OMS – Organizației Mondiale a Sănătății

ONU – Organizația Națiunilor Unite

OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

USMF – Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie.

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE

Miturile și stereotipurile referitoare la violența în familie oferă informații greșite și distorsionate cu privire la acest fenomen, modelând percepția și răspunsul societății la cazurile de violență. Aceste idei false nu doar că amplifică suferința victimelor, ci și perpetuează o cultură a tăcerii și neîncrederii. Identificarea și eradicarea acestor mituri este un pas crucial pentru o abordare corectă a cazurilor de violență în familie, mai ales în contextul intervenției medicale. În lipsa unor instruiți, profesioniștii din domeniul medical, asemenea celorlalți membri ai societății, sunt influențați de miturile și stereotipurile privind violența în familie. Prejudecățile și stereotipurile asociate violenței domestice pot influența modul în care cadrele medicale înțeleg și abordează cazurile de violență domestică în practica lor profesională. Acestea devin și mai dăunătoare atunci când sunt împărtășite de specialiștii ce nemijlocit gestionează asemenea cazuri, în special din domeniul sănătății. Pentru a asigura o intervenție corespunzătoare și eficientă, medicii trebuie să facă distincția dintre miturile existente și

realitatea din spatele fenomenului violenței în familie³⁰.

În cadrul studiului am considerat esențial să ne asigurăm că actualii și viitorii medici consideră violența în familie drept o problemă de sănătate publică, moment cheie pentru conștientizare^{3a} rolului sistemului sănătății în abordarea acestor cazuri. Această recunoaștere este fundamentală, întrucât ignorarea sau subestimarea violenței în familie poate duce la eșecul în identificarea precoce a victimelor și, implicit, la lipsa intervenției adecvate. Prin urmare, în studiu am solicitat repetat opinia participanților cu privire la acest aspect, doar că sub o formă directă și gradual, prin intermediul întrebării-afirmații **Violența în familie este o problemă de sănătate publică**. Conform datelor obținute, 81,2% dintre respondenți au exprimat un acord total sau parțial referitor la această afirmație. Probabil din această cauză, 83,9% dintre respondenți au considerat că **Violența în familie este un fenomen răspândit în Republica Moldova** (Figura 1). Considerăm această constatare importantă, deoarece un pas esențial pentru conștientizarea unei probleme constă în înțelegerea nu doar a caracterului, dar și a gradului de răspândire a acesteia. Recunoașterea prevalenței fenomenului este influențată de educația profesională, experiențele anterioare și nivelul de expunere la cazuri reale. Cu toate acestea, interpretarea subiectivă a răspândirii violenței poate fi deformată de stereotipuri culturale și sociale, care tind să normalizeze anumite comportamente abuzive sau să le minimizeze. Analiza în profunzime a acestei afirmații dezagregate după statutul profesional al respondenților (student/medic) a arătat că nu există o diferență statistică semnificativă de opinii în această privință.

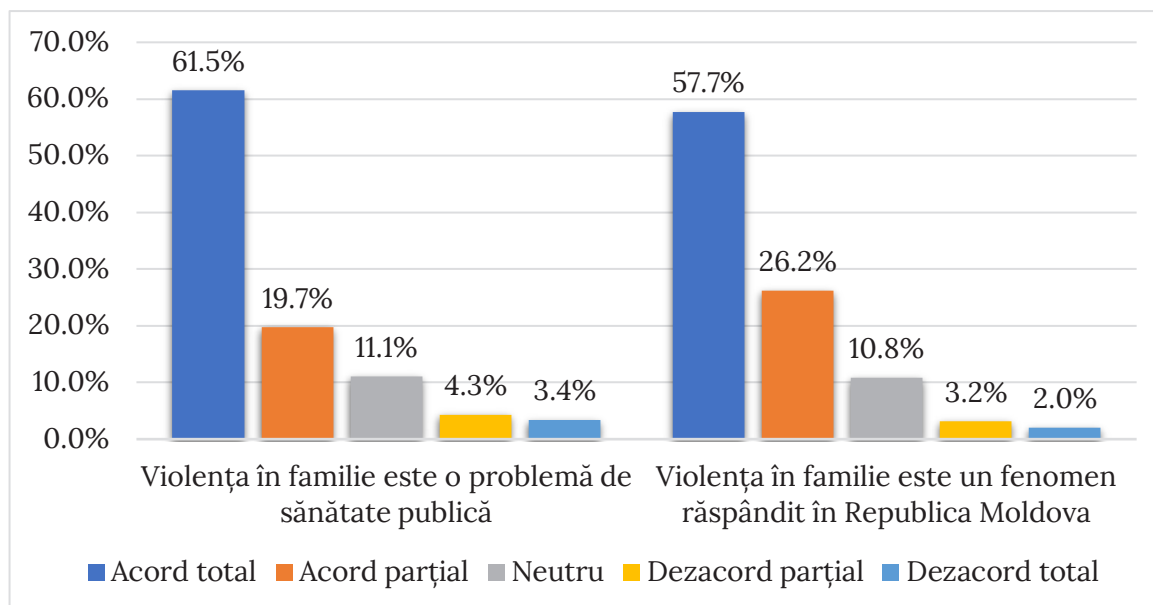

Figura 1. Opinia respondenților privind unele realități referitoare la violența în familie, %

Unul dintre cele mai persistente obstacole în lupta împotriva violenței domestice îl reprezintă miturile și percepțiile eronate care minimizează gravitatea fenomenului sau îl plasează în sfera exclusivă a vieții private. Un exemplu elocvent este mitul conform căruia **Violența în familie este o chestiune privată**, impunând necesitatea unei abordări

³⁰ Pădure A., Glavan P., Bondarev A., Spinei L., Cazacu D. Cunoștințele și percepțiile medicilor și mediciniștilor cu privire la violența în familie. Chișinău: 2023 (Print-Caro). 116 p. ISBN 978-9975-180-09-2.

categoriale în special din partea cadrelor medicale, deoarece poate compromite eforturile de prevenire și intervenție în cazurile de violență domestică. Un astfel de mod de gândire favorizează inacțiunea instituțională și perpetuează toleranța față de abuz, promovând ideea eronată că intervenția statului sau a profesioniștilor din domeniul sănătății nu este justificată în situații percepute drept „probleme personale”, ceea ce intră în contradicție directă cu principiile fundamentale privind protecția drepturilor omului. Chiar dacă 75,5% dintre respondenți au conștientizat că această afirmație este un mit și au exprimat un dezacord total sau parțial în această privință, 1 din 4 participanți a manifestat o incertitudine (14,7%) sau, și mai grav, un anumit grad de acord (9,8%) (Figura 1). În realitate, se știe foarte bine că violența domestică este o problemă socială cu impact nu doar asupra victimelor, ci și asupra întregii societăți, din care cauză legislația internațională privind drepturile omului³¹ stabilește obligativitatea statelor de a se implica și elimina toate formele de violență domestică. De altfel, organizații internaționale precum OMS subliniază constant că sistemul sănătății are nu doar dreptul, ci și responsabilitatea de a interveni în cazurile de violență, întrucât efectele fizice și psihologice asupra victimelor se traduc în costuri umane și sociale imense. O analiză detaliată a acestei declarații, raportată la statutul profesional al respondenților (student/medic), nu a arătat o diferență statistică semnificativă de opinii.

După cum s-a menționat anterior, stereotipurile legate de gen reprezintă niște credințe sau așteptări comune privind comportamentul, rolul social sau caracteristicile pe care o anumită societate le atribuie în mod tradițional fiecărui gen, fiind cea mai importantă sursă de discriminare și inegalitate de gen. Aceeași poziție este susținută și de 63,3% dintre respondenți, care au oferit un acord total sau parțial la afirmația **Prejudecățile privind rolul femeilor și bărbaților în societate sunt asociate cu violența în familie**. Acest procent arată că o majoritate semnificativă recunoaște influența stereotipurilor de gen asupra perpetuării violenței, ceea ce constituie un semnal pozitiv în direcția conștientizării cauzelor profunde ale fenomenului. Cu toate acestea, este alarmant faptul că mai bine de o treime dintre participanți nu conștientizează acest fapt și au fost indeciși (22,4%) sau chiar au manifestat un anumit grad de dezacord (14,3%) în această privință (Tabelul 1). Aceste rezultate denotă o înțelegere fragmentară sau superficială a fenomenului, ceea ce poate avea consecințe directe asupra modului în care viitorii și actualii profesioniști vor interpreta și gestiona cazurile de violență în familie. Regretabil este faptul că această poziție greșită este susținută practic de fiecare al doilea bărbat care a participat la studiu (46,1%), întrucât 19,5% dintre ei au manifestat un dezacord față de această afirmație, iar 26,6% au fost indeciși.

Un alt mit nociv, dar care, spre regret, mai persistă în societatea contemporană, este cel că **Există momente în care femeia merită să fie lovită de către partenerul de viață**. Această idee, deosebit de periculoasă, subminează nu doar înțelegerea corectă a violenței domestice, dar și principiile fundamentale ale egalității de gen și respectării drepturilor omului. În cadrul studiului s-a demonstrat că respondenții înțeleg pe deplin falsitatea acestei afirmații, deoarece 88,6% dintre ei și-au exprimat un dezacord ferm referitor la această idee (Tabelul 1). Această observație este radical diferită de opinia populației exprimată în cadrul studiului național *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova* (2015), care a relevat că 41,1% dintre bărbați și 19,1% dintre femei sunt de acord (total sau

³¹ Strengthening Health System Responses to Gender based Violence in Eastern Europe and Central Asia a Resource Package. UNFPA and WAVE, 2014. 346 p.

parțial) cu această afirmație³². Viziuni eronate referitoare la egalitatea de gen și rolul femeilor în societate au fost constatate în rândul tuturor respondenților, însă preponderent al bărbaților.

Cu toate cele indicate mai sus, în cadrul analizei ulterioare, am constatat o atitudine vicioasă a actualilor și viitorilor medici în privința mitului **Femeile provoacă partenerul de viață la violență**. Astfel, 18,7% dintre respondenți au fost de acord cu această afirmație, iar 20,3% au exprimat o incertitudine în acest sens, observație pe care o considerăm gravă în egală măsură (Tabelul 1). Acest rezultat subliniază o distorsionare periculoasă a percepției asupra responsabilității în relațiile de abuz, promovând ideea că violența ar putea fi justificată în anumite condiții, ceea ce poate duce la minimizarea gravității actelor de abuz. O viziune eronată a fost constatată din nou preponderent în rândul respondenților de sex masculin, astfel că ponderea bărbaților (30,7%, respectiv 29,6%) ce au susținut această poziție profund greșită este dublă față de cea a femeilor (15,3%, respectiv 17,8%) din acest studiu. Această diferență semnificativă între bărbați și femei sugerează nu doar o influență mai mare a stereotipurilor de gen în rândul bărbaților, dar și o posibilă internalizare a normelor culturale patriarhale, care adesea le atribuie femeilor responsabilitatea pentru comportamentele agresive ale bărbaților. Mai mult, aceste percepții greșite sunt susținute de o concepție tradițională despre „rolul femeii” în cadrul unei relații, care se concentrează pe subordonarea acesteia și acceptarea abuzurilor ca parte din dinamica relațională. În privința acestui mit, medicii trebuie să fie pe deplin conștienți că violența domestică este întotdeauna cauzată de agresor și nu poate fi justificată sau atribuită acțiunilor ori comportamentului victimei.

Prin comparație cu cele constatate anterior, este îmbucurător faptul că reprezentanții comunității medicale dezaproabă ferm mitul **Sarcina de educare a copiilor în familie trebuie să îi revină doar mamei**, întrucât 85,8% dintre respondenți au manifestat dezacordul lor referitor la această afirmație. Rezultatele obținute de noi sunt totalmente diferite de cele ale studiului național *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova* (2015) realizat în cadrul populației, care atestă că tocmai 95% dintre bărbați și 75,1% dintre femei consideră sarcina de educare a copiilor proprie doar mamei acestora³³. Această analiză comparativă ne face să credem că profesioniștii din domeniul medical sunt mult mai conștienți despre rolul pe care ambii părinți îl au în educarea copiilor lor.

Violența împotriva copiilor este considerată de către unii exponenți ai oricărei societăți drept o normă socială pozitivă, benefică pentru viitorul copilului, motiv pentru care are loc atât în spațiul privat, cât și cel public. În această privință, studiile realizate în Republica Moldova arată că aproape jumătate dintre părinți consideră încă bătaia în calitate de o formă acceptabilă de disciplină, iar 16% dintre ei chiar recunosc că și-au bătut copilul mai mic de un an³⁴.

Din această cauză, în prezentul studiu ne-am propus să evaluăm percepția respondenților referitoare la unele mituri privind violența față de copii, mai ales că 68,1% dintre participanți au declarat că sunt părinți. Rezultatele au arătat că unii dintre participanți consideră, spre regret, că **Copiii trebuie uneori pedepsiți fizic în scop**

³² Cheianu-Andrei D., Perevoznic I., Zaporojan-Pîrgari A., Grosu E. Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova. Chișinău: Bons Offices, 2015. 128 p.

³³ Ibidem.

³⁴ UNICEF Moldova. Combaterea violenței împotriva copiilor. 2018. <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/protecția-copilului/combaterea-violenței-împotriva-copiilor> (accesat la data de 15.01.2025).

educațional, o concepție greșită cu vechi rădăcini culturale, extrem de dăunătoare pentru sănătatea și bunăstarea copiilor. Astfel, fiecare al cincilea (21%) respondent fie a considerat acceptabilă o asemenea practică, fie a manifestat o incertitudine în această privință, opinii ce le considerăm echivalente (Figura 2). Analiza răspunsurilor în funcție de genul respondentului a relevat că 1 din 3 (29%) bărbați participanți la studiu a susținut această părere. Situația este agravată și de faptul că două treimi (63,4%) dintre cei care au împărtășit această opinie s-au dovedit a fi părinți, abordare ce nu poate fi acceptată sub nicio formă. Mai mult decât atât, remarcăm păreri viciate și în privința mitului precum că **Copilul bătut în familie este mai disciplinat în viața adultă**. Astfel, 17,6% dintre respondenți au fost de acord cu această afirmație sau au manifestat o incertitudine inexplicabilă, chiar dacă 65,8% dintre ei sunt părinți. Și la acest capitol bărbații s-au remarcat prin existența unei viziuni inacceptabile, astfel că numărul lor din studiu care și-au oferit acordul asupra acestei afirmații este triplu față de cel al femeilor (13,4% față de 4,3%).

În privința celor constatate, atragem atenția că asemenea abordări sunt inadmisibile atât pentru statutul lor de lucrător medical, cât și de părinte (Figura 2). Datele obținute subliniază, o dată în plus, necesitatea unor instruiți adresate în special bărbaților, menite să combată această percepție greșită privind acceptarea utilizării unor tehnici lipsite de spirit pedagogic în procesul de educare a copiilor. Asemenea abordări inadecvate au un impact negativ asupra dezvoltării emoționale, cognitive și sociale a copiilor și pot fi asociate cu consecințe pe termen lung.

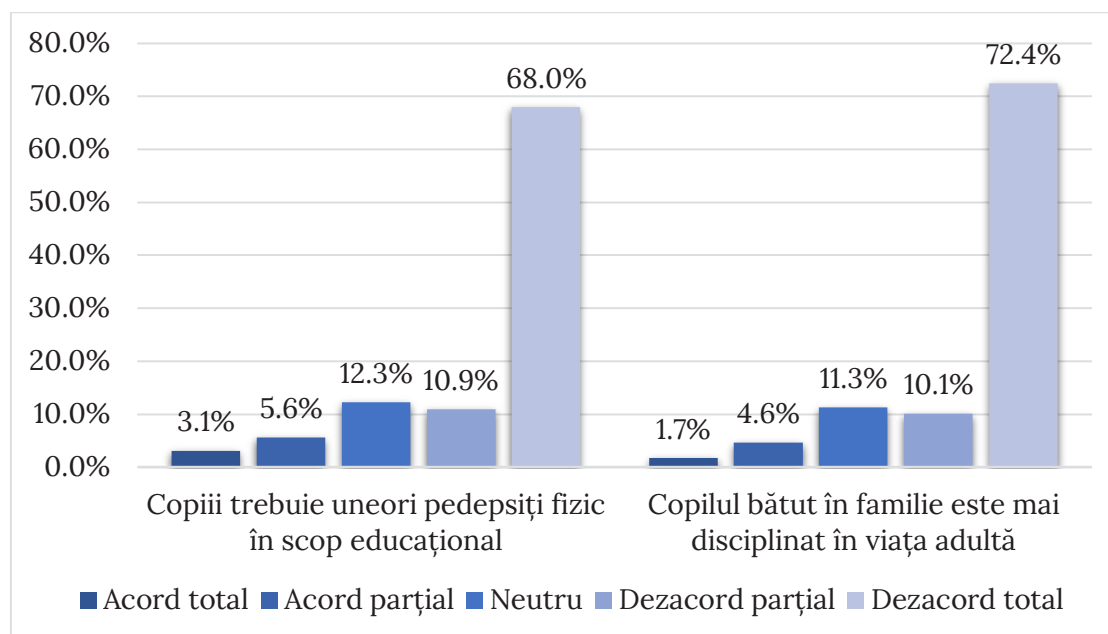

Figura 2 Opinia respondenților privind unele mituri referitoare la violența față de copii, %

Violența sexuală, ca formă a violenței în familie, se caracterizează prin prezența unor concepții profund greșite, care adesea justifică sau normalizează astfel de comportamente inacceptabile. Aceste concepții eronate contribuie la perpetuarea tăcerii și la subraportarea violenței sexuale în familie, pot genera o stigmatizare puternică a victimelor, făcându-le să se simtă vinovate, jenate sau descurajate să se adreseze pentru suport.

Concepții profund greșite au fost atestate și cu referire la violența sexuală ca formă a violenței în familie. Așadar, neașteptat de mulți medici, preponderent bărbați, au negat existența violului conjugal și nu au conștientizat importanța consimțământului pentru orice act sexual. De asemenea, s-a constatat că medicii nu cunosc pe deplin impactul prejudecăților asociate violenței în familie și normelor de gen asupra calității serviciilor medicale oferite victimelor. Unul dintre miturile larg răspândite în societate, prezentat respondenților, se referă la violul conjugal și susține ideea că **Nu există viol între soț și soție**. Rezultatele au relevat că 24,8% dintre participanți au manifestat un anumit grad de acord sau o ezitare în această privință, ceea ce este profund îngrijorător și inacceptabil în contextul gestionării cazurilor respective (Tabelul 1). Mai grav este faptul că 26,5% dintre cei ce au susținut o asemenea opinie erau căsătoriți la momentul studiului, iar 22,7% erau chiar femei. Totuși, spre regret, și în privința acestui mit, bărbații (32,4%) au fost mai influențați.

O abordare și mai gravă a fost constatată în ceea ce privește un alt mit, ce presupune că **Dacă o femeie nu opune rezistență actului sexual, acesta nu este viol**. Așadar, aproximativ jumătate dintre respondenți (46,3%) sunt de acord cu o asemenea afirmație (Tabelul 1) (5,8% femei și 27,4% bărbați din studiu) sau sunt confuzi (24,7% femei și 21,2% bărbați) în privința ei (Tabelul 1). Analiza comparativă ne arată că în privința acestui mit există divergențe semnificative dintre opiniile exprimate de reprezentanții comunității medicale în raport cu populația generală. Astfel, studiul național *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova* (2015) a relevat că 58% de bărbați și 44,6% de femei se află sub influența acestui stereotip, întrucât au fost întru totul de acord cu o asemenea afirmație³⁵. Suntem siguri că astfel de convingeri în rândul lucrătorilor medicali sunt extrem de îngrijorătoare și dăunătoare și reflectă o gravă problemă în înțelegerea violului, ceea ce repetat subliniază necesitatea instruirilor menite să redreseze viziunile asupra unor astfel de percepții greșite.

Tabelul 1. Opinia respondenților privind unele stereotipuri legate de gen (abs., %, X)

Afirmații:	Acord total	Acord parțial	Neutru	Dezaccord parțial	Dezaccord total	Media
Prejudecățile privind rolul femeilor și bărbaților în societate sunt asociate cu violența în familie	27,5% (229)	35,8% (298)	22,4% (186)	7,3% (61)	7,0% (58)	3,5
Există momente în care femeia merită să fie lovită de către partenerul de viață	2,4% (20)	3,0% (25)	6,0% (50)	6,3% (52)	82,3% (685)	2,1

³⁵ Cheianu-Andrei D., Perevoznic I., Zaporojan-Pîrgari A., Grosu E. *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. Chișinău: Bons Offices, 2015. 128 p.

Femeile provoacă partenerul de viață la violență	2,4% (20)	16,3% (136)	20,3% (169)	17,9% (149)	43,0% (258)	2,5
Sarcina de educare a copiilor în familie trebuie să îi revină doar mamei	2,5% (21)	3,7% (31)	7,9% (66)	7,8% (65)	78,0% (649)	2,2
Nu există viol între soț și soție	5,6% (47)	8,9% (74)	10,3% (86)	13,6% (113)	61,5% (512)	2,4
Dacă o femeie nu opune rezistență actului sexual, acesta nu este viol	11,8% (98)	14,9% (124)	19,6% (163)	15,4% (128)	38,3% (319)	2,6

Cauzele violenței domestice sunt complexe și multiple, având rădăcini adânci implantate într-o serie de factori personali, relaționali, culturali și sociali³⁶. Unul dintre miturile larg răspândite în societate privind etiologia violenței în familie este că **Consumul de alcool este o cauză a violenței în familie**. Rezultatele studiului au relevat că acest concept greșit referitor la adevăratele cauze ale violenței în familie este împărtășit de marea majoritate a respondenților, pentru că 85,3% dintre ei și-au manifestat acordul în privința acestui fapt (Figura 3). De fapt, consumul de alcool nu este o cauză în sine a violenței în familie, ci doar un factor declanșator al comportamentelor violente³⁷. Aceasta este o percepție greșită frecvent întâlnită, care reduce complexitatea fenomenului violenței în familie la un singur factor, ignorând aspectele structurale și relaționale fundamentale care contribuie la perpetuarea abuzului.

De asemenea, percepția că **Violența domestică apare numai în familiile din păturile sărace ale societății** reprezintă una din prejudecățile profund greșite care persistă în societate. Această percepție eronată asupra realității conduce, adesea, la subestimarea sau chiar negarea existenței violenței în familii din alte categorii sociale. Este de apreciat faptul că majoritatea respondenților a fost conștientă de incorectitudinea acestei afirmații, întrucât 63,7% dintre aceștia și-au manifestat dezacordul total sau parțial referitor la acest mit. Cu toate acestea, fiecare al treilea (36,3%) participant la studiu a susținut această idee sau a manifestat o incertitudine în privința ei (Figura 3). Adevărul este că violența domestică traversează toate categoriile sociale, fără a ține cont de statutul economic, nivelul de educație sau alte caracteristici socio-economice. Este o problemă complexă, care poate afecta orice familie, indiferent de condiția socio-economică a acesteia³⁸.

³⁶ Koshan J. Challenging Myths and Stereotypes in Domestic Violence Cases. În: Canadian Journal of Family Law. 2023, nr. 1 (35).

³⁷ Graham K., Bernards S., Wilsnack S.C., Gmel G. Alcohol may not cause partner violence, but it seems to make it worse: a cross national comparison of the relationship between alcohol and severity of partner violence. În: Journal of interpersonal violence. 2011, nr. 8 (26), pp. 1503–23. ISSN 1552-6518.

³⁸ Glavan P., Pădure A., Bondarev A. Impactul violenței în familie asupra victimelor și comunității. În: Arta Medica, 2024, 4(93), p. 23-27, ISSN 1810-1852.

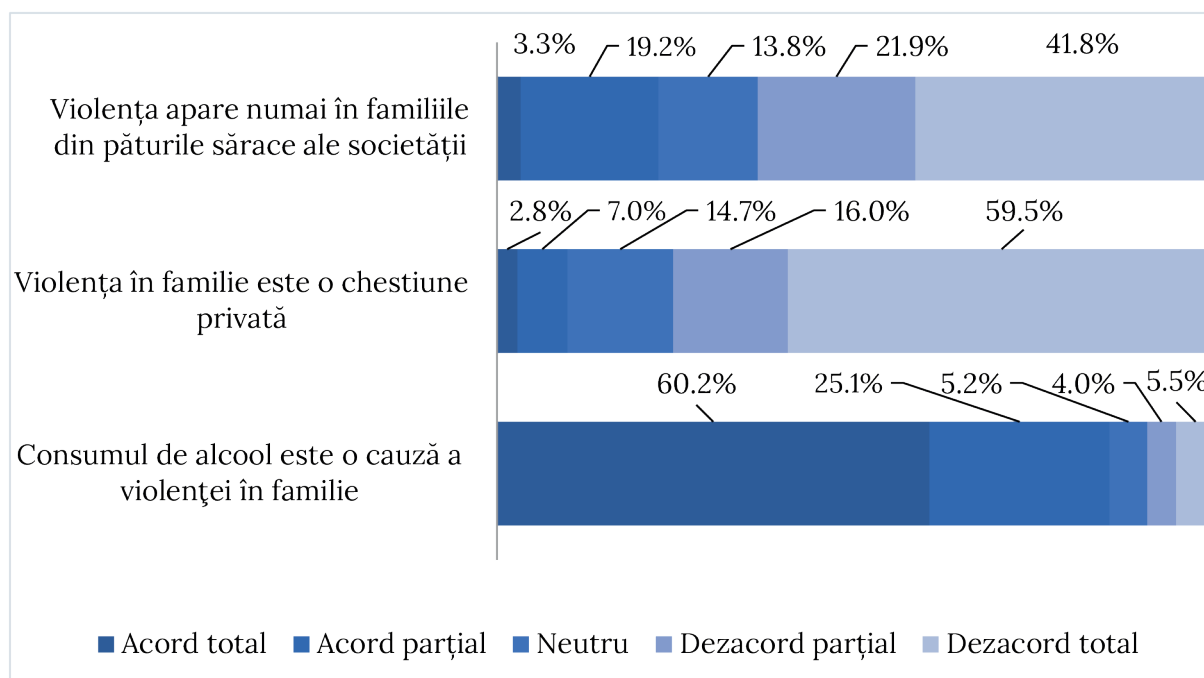

Figura 3. Opinia respondenților privind unele mituri referitoare la violența în familie, %

Analiza comparativă a rezultatelor studiului propriu cu cel național *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova (2015)*, denotă că actualii și viitorii medici sunt mai puțin afectați de stereotipurile ce macină populația generală chiar dacă provin din aceeași comunitate și doar 37,3% dintre ei au fost instruiți în domeniul violenței în familie și în bază de gen. Această constatare poate fi explicată prin formarea profesională în medicină a respondenților, ce pune accent pe dezvoltarea empatiei și a capacității de a înțelege suferința pacientului, contribuind astfel la atenuarea prejudecăților și stereotipurilor. Un alt aspect important de menționat este faptul că profesia medicală, prin natura sa, încurajează o abordare bazată pe egalitate și non-discriminare, ceea ce poate explica gradul mai redus de atașament față de stereotipuri. Interacțiunea directă și frecventă cu pacienți din diverse categorii sociale determină dezvoltarea unei atitudini mai obiective și mai incluzive, centrate pe nevoile individului, și nu pe prejudecăți culturale sau sociale.

4. CONCLUZII

Compararea rezultatelor prezentului studiu cu cele ale altor cercetări naționale, a evidențiat faptul că actualii și viitorii medici sunt și ei influențați de anumite stereotipuri larg răspândite în societate, însă într-o măsură mai redusă. Acest lucru subliniază necesitatea unor intervenții educaționale continue și orientate pe combaterea stereotipurilor legate de violența domestică. Rezultatele cercetării sugerează că există o necesitate urgentă pentru intervenții educaționale continue și direcționate în mod specific către combaterea stereotipurilor și miturilor legate de violența în familie. Aceste intervenții trebuie să fie integrate în programele de formare medicală, pentru a asigura că viitorii și actualii profesioniști din domeniu înțeleg corect complexitatea fenomenului și sunt capabili să adopte o abordare echitabilă și eficientă în privința gestionării cazurilor de violență domestică. Mai mult, aceste rezultate pot constitui un fundament solid pentru

propuneri bazate pe dovezi, care să sprijine dezvoltarea și îmbunătățirea programelor educaționale existente în domeniul violenței în familie. Aceste măsuri nu doar că vor contribui la îmbunătățirea calității serviciilor medicale oferite, dar vor sprijini și eforturile globale de prevenire și combatere a violenței în familie, consolidând rolul sistemului de sănătate în ceea ce ține de abordarea acestei probleme sociale complexe.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAPHY

- The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence>. (accesat la data de 23.02.2025).
- Glavan P., Pădure A., Bondarev A. Impactul violenței în familie asupra victimelor și comunității. În: *Arta Medica*, 2024, 4(93), p. 23-27, ISSN 1810-1852.
- Pădure A., Glavan P., Bondarev A., Spinei L., Cazacu D. Cunoștințele și percepțiile medicilor și mediciniștilor cu privire la violența în familie. Chișinău: 2023 (Print-Caro). 116 p. ISBN 978-9975-180-09-2.
- Zaharia, V., Corețchi-Mocanu, R. Abordarea în presă a violenței în bază de gen și a violenței împotriva copiilor. Ghid pentru jurnaliști. [https://www.unicef.org/moldova/media/9841/file/Abordarea în presă a violenței în bază de gen și a violenței împotriva copiilor.pdf](https://www.unicef.org/moldova/media/9841/file/Abordarea%20în%20presă%20a%20violenței%20în%20bază%20de%20gen%20și%20a%20violenței%20împotriva%20copiilor.pdf) (accesat la data de 18.03.2025).
- World Health Organization. Violence against women prevalence estimates, 2018: global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women. 2021. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256> (accesat la data de 17.01.2025).
- OSCE. Bunăstarea și siguranța femeilor. https://www.osce.org/files/f/documents/0Ae/f/425867_0.pdf (accesat la data de 25.12.2024).
- Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948. Disponibil pe: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, accesat la 13 martie 2025.
- World Health Organization. Violence against women. 2024. Disponibil pe: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, accesat la 27 februarie 2025.
- World Health Organization. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health impacts of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva, 2013.
- United Nations. Statement on the Elimination of Violence Against Women. Geneva, 1992.
- Pădure A., Țurcan-Donțu A. Violența în familie și în bază de gen (suport de curs). Chișinău: Bons Offices, 2022. 179 p.
- Legea Republicii Moldova nr.45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: *Monitorul Oficial* nr.55-56 din 18.03.2008.
- Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. *Monitorul Oficial* nr.72-74 din 14.04.2009.
- Codul Contravențional al Republicii Moldova, nr. 218/2008. În: *Monitorul Oficial* nr.78-84 din 17.03.2017.

- Barili E., Grembi V., Rosso A. Domestic Violence and Gender Stereotypes: Perceptions, Justifications, and Reactions. În: Development Working Papers 474, Centro Studi Luca d'Agliano, University of Milano, 2021.
- Fleming J.C., Franklin C.A. Predicting Police Endorsement of Myths Surrounding Intimate Partner Violence. În: Journal of Family Violence. 2021, nr. 4 (36), pp. 407–416. ISSN 0885-7482.
- Peters J. Measuring myths about domestic violence: Development and initial validation of the domestic violence myth acceptance scale. În: Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 2008, nr. 1 (16), pp. 1-21.
- Rollero C., Depiccoli N. Myths about Intimate Partner Violence and Moral Disengagement: An Analysis of Sociocultural Dimensions Sustaining Violence against Women. În: International Journal of Environmental Research and Public Health. 2020, nr. 21 (17).
- Strengthening Health System Responses to Gender based Violence in Eastern Europe and Central Asia a Resource Package. UNFPA and WAVE, 2014. 346 p.
- OHCHR. Gender stereotypes and stereotyping and women's rights. 2014. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagers/Gender_stereotyping.pdf (accesat la data de 11.02.2025).
- Glavan P., Pădure A., Bondarev A. Rolul sistemului sănătății în combaterea violenței sexuale din Republica Moldova. În: Arta Medica, 2024, 4(93), p. 40-45, ISSN 1810-1852.
- Convention on the elimination of all forms of violence against women for youth. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/CEDAW-for-Youth.pdf> (accesat la data de 17.01.2025).
- CEDAW. Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of the Republic of Moldova. 2013.
- Cheianu-Andrei D., Perevoznic I., Zaporojan-Pîrgari A., Grosu E. Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova. Chișinău: Bons Offices, 2015. 128 p.
- UNICEF Moldova. Combaterea violenței împotriva copiilor. 2018. <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/protectia-copilului/combaterea-violentei-impotriva-copilor> (accesat la data de 15.01.2025).
- Koshan J. Challenging Myths and Stereotypes in Domestic Violence Cases. În: Canadian Journal of Family Law. 2023, nr. 1 (35).
- Graham K., Bernards S., Wilsnack S.C., Gmel G. Alcohol may not cause partner violence, but it seems to make it worse: a cross national comparison of the relationship between alcohol and severity of partner violence. În: Journal of interpersonal violence. 2011, nr. 8 (26), pp. 1503–23. ISSN 1552-6518.